

Ιστορίες Κατοχής: Η σφαγή του προδότη Μαγιάση

**«Ένας αητός τω Βρέντζηδω σκότωσε το Μαγιάση
κι όλοι μαζί φωνάξαμε η χέρα του ν' αγιάσει.
Μέσα στο δικαστήριο γιατί 'χενε σκοτώσει
κι έπρεπε οπωσδήποτε αίμα κι αυτός να δώσει».**

Το γεγονός που συγκλόνισε τη μεταπολεμική Κρήτη είχε σχεδόν ξεχαστεί. Ακουγόταν μόνο σαν θρύλος, σαν μακρινή ανάμνηση, σχεδόν σαν ένα παραμύθι που όποιος το αφηγείται προσπαθεί να προσθέσει και κάτι δικό του, συνήθως πιο εντυπωσιακό. Έλεγαν για κάποιον ψυχωμένο Κρητικό που είχε κόψει την κεφαλή ενός δωσίλογου μέσα στα δικαστήρια του Ηρακλείου. Η αρχική ιστορία δεν είχε γραφτεί, οι λεπτομέρειες δεν είχαν διευκρινιστεί. Ακούγονταν πολλά· άλλος μιλούσε για έναν αντάρτη που μπήκε ξαφνικά στην αίθουσα του δικαστηρίου, διέκοψε τη συνεδρίαση, πλησίασε το εδώλιο, έβγαλε το μαχαίρι και, αφού έκοψε το κεφάλι του προδότη, το πήρε και έφυγε. Άλλοι παρουσίαζαν τα πράγματα πιο σκληρά: Ο δράστης παρακολουθούσε τη δίκη κι όταν έκοψε το κεφάλι το πέταξε από το παράθυρο στο δρόμο. Το στοιχείο της υπερβολής διακρινόταν παντού...

Ένας συνομήλικός μας από τα Ανώγεια είχε αρχίσει ένα μεσημέρι να διηγείται την ιστορία του Μαγιάση. Με συγκλόνισε! Τον θεωρούσε προδότη, έλεγε ότι είχε κόψει ολόκληρα χωριά ο Μαγιάσης, ότι είχε ξεκοιλιάσει έγκυες γυναίκες και ότι ένας χωριανός του κατάφερε να τον τιμωρήσει όπως του άξιζε. Τον μαχαίρωσε μέσα στο δικαστήριο. Δεν πρόλαβε να τελειώσει και οι υπόλοιποι της παρέας άρχισαν να συμπληρώνουν το ψηφιδωτό της προφορικής ιστορίας. Κανένας δεν είχε προσωπικές μνήμες, όλοι είχαν γεννηθεί κάμποσα χρόνια μετά απ' αυτό το συγκλονιστικό γεγονός. Επομένως οι «μνήμες» δεν ήταν δικές τους. Όσα διηγούνταν τα είχαν ακούσει από άλλους, μεγαλύτερους.

Πέρασαν κάμποσα χρόνια ακόμη. Η ιστορία του Μαγιάση και του Βρέντζου συνέχιζε να με απασχολεί· ήθελα να συναντήσω κάποτε τον πρωταγωνιστή της, να μιλήσω μαζί του ...

Το φθινόπωρο του 1982, λίγο πριν τις δημοτικές εκλογές εκείνου του χρόνου,

συνάντησα στα δικαστήρια του Ηρακλείου τον Βαγγέλη Βρέντζο, δικηγόρο με πλούσια δράση, μακαρίτη πια. Ο Βαγγέλης ήταν ξεχωριστή προσωπικότητα του δικηγορικού κόσμου. Καθώς είχε υπερασπιστεί τους πάντες, από κοινωνικούς αγωνιστές μέχρι ζωοκλέφτες και θαμώνες χαρτοπαικτικών λεσχών, ήξερε να αφηγείται περίεργα περιστατικά και ανέκδοτα με μοναδικό τρόπο. Καθίσαμε στη βιβλιοθήκη του δικηγορικού συλλόγου και τον ρώτησα αν ήξερε για κάποιον Γιώργη Βρέντζο από τα Ανώγεια.

«Ποιόν Γιώργη λες; Τον Τηγανίτη;».

Δεν ήξερα αν τον έλεγαν Τηγανίτη, αλλά δεν χρειάστηκε και πολύ για να ξεκαθαρίσω ότι ο άνθρωπος που αναζητούσα ήταν αυτός. Έτσι τον έλεγαν στα Ανώγεια... Ήταν συγγενής του.

Ο Βαγγέλης με καθοδήγησε. Μου είπε πως ο Γιώργης ο Βρέντζος ζούσε, αλλά θα ήταν πολύ δύσκολο να τον συναντήσω και ακόμη πιο δύσκολο ακόμη να μου μιλήσει. Δεν σκορπούσε τα λόγια του στον αέρα και δεν είχε μιλήσει ποτέ για την απόφασή του να μακελέψει τον Μαγιάση.

Βρέθηκα στα Ανώγεια ένα κυριακάτικο απόγευμα, φθινόπωρο του 1982. Στο Περαχώρι. Πήγα στο καφενείο του Αλκιβιάδη του Σκουλά -του γνωστού και αγαπητού σε όλους Γρυλλιού... Με τρόπο τον ξεμονάχιασα και τον ρώτησα πού είναι το σπίτι του Τηγανίτη. Ποτέ δεν είδα τα μάτια του Γρυλλιού τόσο μεγάλα! Γούρλωσε από έκπληξη, άνοιξε το στόμα κι έμεινε έτσι για μερικά δευτερόλεπτα.

«Ετουτονέ που ζητάς είναι δύσκολο. Δεν μπορείς να τον εδείς τον Τηγανίτη».

Δεν περίμενα αυτήν την απάντηση. Ο συνομιλητής μου δεν μασούσε τα λόγια του. Για να το λέει κάτι παράξενο θα συνέβαινε. Έμενε να το μάθω για να εκτιμήσω κι από μόνος μου την κατάσταση. Ο Γρυλλιός, όμως, γινόταν όλο και πιο λιγομίλητος. Καθόταν δίπλα στο παράθυρο του καφενείου και κρατούσε την κεφαλή του. Κατάλαβα πως δεν ήθελε να με στενοχωρήσει. Στα στερνά μου σκάει το μυστικό:

«Απόψε παντρεύει την κόρη του».

Άρχισα να καταλαβαίνω πως θα ήταν δύσκολο να τον δω, άλλωστε θα ήταν τουλάχιστον βάρβαρο να του ζητήσω να φύγει από τον γάμο ή να μιλήσει μαζί μου σε μια τέτοιαν ώρα. Σκεφτόμουν ότι θα μπορούσα να αναβάλω το εγχείρημα.

Χαμογέλασα και είπα στον Γρυλλιό πως θα ξανάρθω σε λίγες μέρες.

«Μωρέ, δεν εκατάλαβες. Ο Γιώργης δεν είναι στον γάμο. Στο σπίτι του κάθεται».

Έτσι έμαθα πως ένα βαρύ οικογενειακό πένθος κρατούσε έγκλειστο τον πρωταγωνιστή της ιστορίας που διψούσα να τη μάθω από πρώτο χέρι. Ήταν τόσο βαρύ, που δεν του επέτρεπε να πάει ούτε στη χαρά του παιδιού του. Λίγους μήνες πριν, είχε κηδέψει το βλαστάρι του, τον γιο του, ένα παλικάρι από τα πιο καλά του χωριού, σκέτο μάλαμα.

Κουβεντιάσαμε για λίγο ακόμη. Και σχεδιάσαμε μια «επιχείρηση προσέγγισης» του Βρεντζογιώργη. Έστειλε ένα κοπέλι να του φωνάξει τον Γιάννη τον Καλομοίρη, τον κουρέα. Τον λένε και Τσίκη. Σε λίγο ένας νέος άνθρωπος, μελαχρινός, με μαύρο μουστάκι και έντονο βλέμμα βρισκόταν κοντά μας στην πλατεία, στο Περαχώρι.

Σαν έμαθε τι ζητούσα κούνησε το κεφάλι, έμεινε για λίγο σκεπτικός, έκοψε δυο-τρεις βόλτες και έφυγε χωρίς να πει πολλά λόγια. Στις παραδοσιακές κτηνοτροφικές κοινωνίες λειτουργούν ακόμη κάποιοι άγραφοι νόμοι, ισχυρότατοι. Ο άγνωστός μου άνθρωπος με το μαύρο μουστάκι ήταν το κατάλληλο πρόσωπο, εκείνος που μπορούσε να μεσιτέψει, να ανιχνεύσει τις προθέσεις του Βρέντζου...

Μισή ώρα αργότερα, ίσως και μία, τρεις άνθρωποι βαδίζαμε σκεπτικοί στα ανωγειανά σοκάκια. Εγώ, ο Γιάννης ο Καλομοίρης και ένας τρίτος, ηλικιωμένος –δεν θυμούμαι το όνομά του... Ο ήρωας που αναζητούσα είχε δεχτεί να με συναντήσει και να μου μιλήσει, πράγμα που προκάλεσε μεγάλη εντύπωση σε όλους. Ο Γιάννης θεώρησε φρόνιμο να με δασκαλέψει:

«Ό,τι κι αν δεις δεν θα μιλήσεις...».

Και δεν μίλησα...

Το σπίτι του Βρέντζου ήταν τυπικά ανωγειανό. Ένα τραπέζι με λιτό τραπεζομάντιλο, μερικές ξύλινες καρέκλες, κάποιες φωτογραφίες αγαπημένων προσώπων, είναι απ' αυτά που θυμούμαι ακόμη. Δεν θα ξεχάσω, όμως, ποτέ εκείνη την κορνίζα με λίγες μαντινάδες που είδα μόλις μπήκα, κομμένες σε ημιστίχια:

*«Ένας αητός τω Βρέντζηδω σκότωσε το Μαγιάση
κι όλοι μαζί φωνάξαμε η χέρα του ν' αγιάσει.*

*Μέσα στο δικαστήριο γιατί 'χενε σκοτώσει
κι έπρεπε οπωσδήποτε αίμα κι αυτός να δώσει».*

Τις είχε πει ένας βοσκός, ο Μανώλης Δακανάλης. Κι ένας καλόγερος τις είχε γράψει σε χαρτί με ωραία καλλιγραφικά γράμματα, ζωγραφίζοντας με λουλούδια το περιθώριο.

Τίποτε δεν μαρτυρούσε ότι ο νοικοκύρης ζούσε, ή έπρεπε να ζει εκείνη τη βραδιά, μια από τις πιο μεγάλες χαρές του. Ήταν καθισμένος στο τραπέζι, σκεπτικός, σχεδόν χωρίς έκφραση. Πίσω από τα μεγάλα γυαλιά του έλαμπαν δυο μικρά μάτια, αστραφτερά από δικού τους. Ήταν ένας άνθρωπος πονεμένος· κουρασμένος από τη ζωή και πικραμένος από τις απανωτές κακοτοπιές της. Εκείνο το βράδυ μας καλοδέχτηκε, γέμισε τα ποτήρια ρακή και μας έβαλε να καθίσουμε δίπλα του. Του ευχηθήκαμε για τον γάμο και νιώσαμε μιαν αδιόρατη χαρά να γεμίζει τα μάτια του σαν υποψία ελπίδας.

Ο Γιώργης Βρέντζος μίλησε για πρώτη και τελευταία φορά...

Καθισμένοι γύρω από ένα τραπέζι με τα ποτήρια γεμάτα ρακή ζούσαμε όλοι στιγμές αμηχανίας. Δεν ήξερα πώς να αρχίσω, δεν ήξερα καν αν έπρεπε να αρχίσω, αν ήταν σωστό που είχα φτάσει μέχρι εκεί και ιδιαίτερα τέτοια βραδιά. Ωστόσο, ο ίδιος ο Γιώργης ο Βρέντζος στάθηκε και πάλι γενναίος.

«Αποφάσισα να σου μιλήσω», μου είπε, χωρίς να εκφέρει κανένα επειδή, κανένα διότι. Έτσι απλά· αποφάσισε να μιλήσει. Φαίνεται πως ο Καλομοίρης είχε κάνει καλή δουλειά, αν και δεν έμαθα ποτέ τι ακριβώς είχαν πει οι δυο τους.

Έτσι άρχισε η κουβέντα. Κρατούσα σημειώσεις και ένα μικρό φορητό μαγνητόφωνο. Ο λόγος του ήταν σταθερός, το βλέμμα του διαπεραστικό· νόμιζα πως το παρελθόν και το παρόν συμπλέκονταν στη σκέψη του, δημιουργώντας ένα αδιάσπαστο σύνολο. Δεν έμοιαζε τόσο με αφήγηση ο λόγος του, όσο με μια ζωντανή περιγραφή γεγονότος που γινόταν εκείνη την ώρα.

Παρακολουθούσαμε συγκλονισμένοι τα λόγια του. Αν υπήρχε κάποιος Σοφοκλής στον Ψηλορείτη, ίσως να έγραφε μια καινούργια Αντιγόνη. Θα καταλάβαινε ότι οι αξίες του πολιτισμού μας δεν ξεχνιούνται και δεν χάνονται. Ο Γιώργης ο Βρέντζος, μου μιλούσε για το χρέος απέναντι στον νεκρό. Οι Ναζί είχαν σκοτώσει τον αδελφό του. Δηλαδή, ποιοί Γερμανοί; Ο Μαγιάσης τον είχε σκοτώσει και τον είχε παρατήσει άταφο στον Ψηλορείτη. Για μια βδομάδα οι αέρηδες της Νίδας έδερναν το άψυχο σώμα του. Τα όρνια караδοκούσαν. Σαν το έμαθε ο Γιώργης

έψαχνε να βρει τρόπο να τον θάψει, να αποδώσει τις πρέπουσες τιμές. Όπως γίνεται σε κάθε νεκρό...

Η ιστορία μας λοιπόν αρχίζει στα χρόνια της ναζιστικής Κατοχής, στον Ψηλορείτη. Δεν ήταν λίγοι οι βοσκοί που βρίσκονταν στα βουνά· ανάμεσά τους και τα δυο αδέλφια, ο Μιχάλης και ο Γιώργης Βρέντζος. Ένα γερμανικό στρατιωτικό απόσπασμα συλλαμβάνει τον Μιχάλη. Τον κρατούν και αρχίζουν να τον ανακρίνουν. Κάποια στιγμή ακούγονται δυο πυροβολισμοί από μακριά. Ούτε ο Γιώργης, ούτε οι Γερμανοί ήξεραν τι συνέβαινε. Ο ψυχωμένος βοσκός του Ψηλορείτη, όμως, αρχίζει να καταστρώνει σχέδια απόδρασης. Εκμυστηρεύτηκε τις προθέσεις του σε δυο Ανωγειανούς που εκτελούσαν χρέη οδηγών του γερμανικού αποσπάσματος, στον Κουκιαδονικόλα και στον Χρονομιχάλη. Κανείς δεν γνωρίζει αν τον ενθάρρυναν ή αν προσπάθησαν να τον αποστρέψουν.

Είχε νυχτώσει, περνούσαν οι ώρες, κόντευε να ξημερώσει. Δεν είχε κλείσει μάτι όλη τη νύχτα. Κι όταν άρχισε να χαράζει η μέρα, ο Γιώργης βρήκε ευκαιρία και το έβαλε στα πόδια. Απέδρασε... Οι Γερμανοί δεν τον πήραν χαμπάρι. Άλλωστε, αυτά τα άγρια βουνά τα ήξερε σαν το σπίτι του, εκεί είχε μεγαλώσει και τα κατατόπια τα κάτεχε καλά.

Σαν έφτασε στο πατρικό του διαπιστώνει ότι ο αδελφός του, ο Μιχάλης, δεν ήταν εκεί. Άρχισε να κακοβάνει. Τον ψάχνει παντού. Ρωτά τους βοσκούς· τίποτα. Κανείς δεν τον είχε συναντήσει, κανείς δεν ήξερε. Η έγνοια είχε αρχίσει να τον βασανίζει. Συνεχίζει να ψάχνει και την επόμενη νύχτα ανεβαίνει στον Ψηλορείτη. Το σκοτάδι ήταν πυκνό και άνθρωπος δεν φαινόταν πουθενά. Αρχίζει να φωνάζει με όλη τη δύναμή του:

«Μιχάλη! Μιχάλη! Μπρε συ Μιχάληηη»...

Τίποτα...

Ακούγαμε τον Βρέντζο να αφηγείται και νιώθαμε στα σωθικά μας την αγωνία του. Βρήκα κουράγιο να τον διακόψω:

- *«Τι νόμιζες, τι πίστευες; Πού θα μπορούσε να βρισκόταν ο Μιχάλης;».*
- *«Είχα ακούσει τους δυο απανωτούς πυροβολισμούς και είχε περάσει από το μυαλό μου ότι κάπου θα ήταν τραυματίας. Γι' αυτό τον φώναζα. Περίμενα να τον ακούσω να απηλογάζεται, σχεδίαζα να τον πάρω, να τον κατεβάσω στο χωριό και να τον περιποιηθώ. Αλλά απόκριση δεν πήρα».*

Ήταν μια νύχτα μαρτυρική. Το ίδιο και η επόμενη μέρα. Ο Γιώργης άρχισε να πιστεύει ότι ο αδελφός του είχε συλληφθεί από τους Γερμανούς και ότι θα τον κρατούσαν σε κάποιο στρατόπεδο στο Ηράκλειο. Παίρνει το δρόμο και κατεβαίνει στη Χώρα. Μεταφέρω και πάλι τα λόγια του:

Στο Ηράκλειο ήταν ένας γκεσταπίτης, ο Καψάλης. Τον ήξερα και πήγα στο σπίτι του. Ίντα να δεις εκεί; Ουρές ο κόσμος από 'ξω, όλοι ήθελαν να τον δουν, να ρωτήσουν για κάποιο συγγενικό τους πρόσωπο. Περίμενα κι εγώ τη σειρά μου να τον εδώ. Την ώρα που περίμενα θωρώ δυο άλλους γκεσταπίτες να μπαίνουν μέσα, ο Τζουλιάς και ο Στιβακτάκης· δεν θα τα ξεχάσω ποτέ τα ονόματά ντως. Τα ρούχα τους μύριζαν αιματίλα, ήταν βαμμένα. Κάθονται στο γραφείο κι αρχίζουν να λένε για τα κατορθώματά ντως. Λέει ο ένας: «Εσκοτώσαμε μωρέ δυο αντρακλαράδες. Ο ένας ετινάχτηκε δυο μέτρα απάνω όταν του δίναμε τη χαριστική βολή». Αηδίασα και τaráχτηκα, δεν εμπορού να τους ακούω άλλο, κόντεψα να λιγοθυμήσω κι εσηκώθηκα κι έφυγα άπραχτος.

Δεν ήξερε τι άλλο να κάνει κι αρχίζει να περπατά στους δρόμους. Φτάνει στα Λιοντάρια (πλατεία του Ηρακλείου). Κι εκεί τον περίμενε μια απρόσμενη συνάντηση. Βλέπει μπροστά του τον Κυριακομιχάλη από τις Καμάρες. Ήταν κουμπάροι. Τον αγκαλιάζει.

«Κουμπάρε Γιώργη», του λέει, «χαίρομαι που σε βλέπω ζωντανό. Εμείς σε κατέχαμε σκοτωμένο, εμάθαμε στο χωριό πως σε σκότωσαν οι Γερμανοί».

Σάλεψε ο νους του· άρχισε να βάνει πιο βαθιά στο μυαλό του το κακό. Κουβέντα με τη κουβέντα, κατάλαβε τι ακριβώς είχε συμβεί...

Ένα στρατιωτικό απόσπασμα είχε ανεβεί στον Ψηλορείτη από τις Καμάρες. Για οδηγό τους οι Γερμανοί είχαν πάρει ένα κοπέλι, ένα βοσκάκι από το χωριό. Ήταν ανηψάκι ενός συντέκνου των Βρέντζηδων και γνώριζε πρόσωπα και πράγματα. Μετά την περιπολία στον Ψηλορείτη, το βοσκάκι επέστρεψε στο χωριό ταραγμένο. Στους δικούς του εκμυστηρεύτηκε ότι είχε γλιτώσει παρά τρίχα και ότι είχε ζήσει μια φρικτή εμπειρία στη Νίδα. Μπροστά στα μάτια του είχαν σκοτώσει ένα από τα πιο καλά παλικάρια των Ανωγείων, τον Γιώργη τον Βρέντζο. Ας φανταστούμε τώρα τη χαρά του Κυριακομιχάλη που έβλεπε μπροστά του τον άνθρωπο που νόμιζε σκοτωμένο! Αλλά ο Γιώργης δεν μπόρεσε να τη μοιραστεί αυτή τη χαρά με τον κουμπάρο του. Ήταν σίγουρος πια· λάθος είχε κάνει το κοπέλι. Τον σκοτωμένο δεν τον έλεγαν Γιώργη, αλλά Μιχάλη!

Μ' αυτόν τον απίστευτο τρόπο έμαθε, μακριά από τον Ψηλορείτη, την πιο θλιβερή είδηση που μπορούσε να ακούσει. Έτσι εξηγούσε τους πυροβολισμούς που είχε ακούσει όταν ήταν κρατούμενος και τον ανέκριναν οι Γερμανοί.

Πήρε πάλι τον δρόμο για τα Ανώγεια. Πήγε από το δρόμο της Δαμάστας, σταμάτησε στο Γενί Γκαβέ, στο χωριό όπου ήταν εγκατεστημένος ο Γερμανός φρούραρχος, ο Σήφης –έτσι τον έλεγαν. Του μίλησε παλικάρισια. Του είπε για ένα παλικάρι που χάθηκε, τον Μιχάλη τον Βρέντζο. Και για τις πληροφορίες που έλεγαν πως ο Μιχάλης ήταν ήδη νεκρός στη Νίδα. Παρέλειψε μόνο να του πει ότι ο Μιχάλης ήταν αδελφός του· προτίμησε να εμφανιστεί σαν απλός συγγενής, σαν ξάδελφος. Άρχισε να αραδιάζει επιχειρήματα· ο νεκρός δεν έπρεπε να μείνει άταφος, δεν το άντεχε κανείς Κρητικός να ξέρει πως ένα κουφάρι κείτεται στο χώμα άκλαυτο. Πείστηκε ο Γερμανός. Και τη μεθεπόμενη μέρα ξεκινούσε ένα απόσπασμα από το Γενί Γκαβέ. Οκτώ Γερμανοί στρατιώτες, ο Σήφης ο φρούραρχος, ο Γιώργης και μερικοί άλλοι στενοί συγγενείς από τα Ανώγεια. Μαζί τους και ο Λιοντρογιάννης, ο Ταμπακογιάννης, ο Μακρομιχάλης, ο Κουλογιάννης ο δήμαρχος, ο Μπατζογιάννης, ο παπα-Γιώργης και ο Μανώλης ο Κωνιός που εκτελούσε χρέη διερμηνέα.

Ανέβηκαν στη Νίδα· δεν δυσκολεύτηκαν να βρουν τον Μιχάλη πάνω από το οροπέδιο, κοντά στη Σπηλιάρα –το Ιδαίον Άντρο. Εξέτασαν το άψυχο σώμα. Οι υποψίες του Γιώργη ήταν βάσιμες, δυστυχώς. Τον είχαν σκοτώσει με δυο σφαίρες, όσοι και οι πυροβολισμοί που είχε ακούσει. Τα ρούχα του ήταν ξεσκισμένα, ο μπέτης (=στέρνο) του φαινόταν ξεγυμνωμένος· στο στήθος, πάνω στη ρώγα, ήταν καρφωμένος ένας κάλυκας. Μερικοί δεν άντεξαν στο θέαμα και ξέσπασαν σε λυγμούς. Ακόμη και ο Σήφης, ο Γερμανός φρούραρχος, συγκλονίστηκε. Δεν πίστευε στα μάτια του.

Μεταφέρω λέξη προς λέξη την αφήγηση του Γιώργη του Βρέντζου:

Ο Γερμανός φρούραρχος σάστισε και μας είπε: «Δεκατέσσερα χρόνια είμαι στη Γκεστάπο. Έχω διαβάσει όλα τα βιβλία της. Ξέρω καλά τι πρέπει να κάνουμε και σας λέω ότι τούτον εδώ τον άνθρωπο δεν τον εσκότωσε Γερμανός. Αν τον σκότωσε Γερμανός, εγώ σκίζω όλα τα βιβλία μου».

Αυτά πάνω-κάτω μας είπε όταν είδε τον κάλυκα καρφωμένο πάνω στη ρώγα του αδερφού μου και ήθελε να απολογηθεί, να πει πως οι Γερμανοί δεν βασανίζουν

νεκρούς. Ανοίξαμε έναν λάκκο δίπλα στην εκκλησία της Ανάληψης, είδα και τον ίδιο τον φρούραρχο να σκάφτει. Τον θάψαμε· εγώ δεν άντεχα να μην τον αγγίξω, πρόλαβα και τον ακούμπησα στο χέρι. Το δέρμα του εμαδούσε...

Πρώτο μέλημα του Γιώργη ήταν τώρα, να μάθει τι ακριβώς είχε συμβεί. Δεν δυσκολεύτηκε. Βρήκε το βοσκάκι από τις Καμάρες· τα ήξερε όλα. Και τα έκανε χαρτί και καλαμάρι. Κουμάντο στο γερμανικό απόσπασμα έκανε ένας Έλληνας, ο Μαγιάσης. Πιάσανε τον Μιχάλη, τον ανακρίνανε...

Λέει του ο Μαγιάσης: «Εσύ Βρέντζο ετάισες πέρυσι τους αντάρτες». Απαντά του ο Μιχάλης πως δεν εκάτεχε ποιοι ήτανε, λέει του, «εμείς στον τόπο μας το έχομε συνήθεια, παρατήρημα, να φιλεύγομε και να φιλοξενούμε κάθε περαστικό και δεν ρωτούμε ούτε ποιος είναι, ούτε πού πάει». Ο Μαγιάσης επέμενε, λέει του πως εκάτεχε ότι ήτανε αντάρτες. Και ο Μιχάλης επέμενε, δεν ήξερα, του λέει. «Ήξερες», λέει ο ένας, «δεν ήξερα» λέει ο άλλος, «ήξερες» επιμένει ο Μαγιάσης.

Τελικά του λέει: «Όταν σου λέω, πήγαινε στην πίσσα, θα πηγαίνεις στην πάνω μπάντα, στην κορφή κι όταν σου λέω, πήγαινε στον Παράδεισο, θαν έρχεσαι κοντά μου».

Στην πάνω μπάντα έστεκε ένας Γερμανός με ταχυβόλο. Έτσι έγινε. Ο Μαγιάσης έβαλε τον αδερφό μου να πηγαίνει πάνω-κάτω, πάνω-κάτω. Άνοιξε δρομάκι να πηγαινόρχεται. Πάνω-κάτω, πάνω-κάτω συνέχεια. Στα στερνά αγανάκτησε και διαμαρτυρήθηκε. Τραβά τότε το πιστόλι ο Μαγιάσης και τον πυροβολεί στ' αυτί. Τον ρίχνει κάτω, του δίνει και τη χαριστική βολή. Το κοπέλι από τις Καμάρες, το κουμπαράκι μας τα θώρειε όλα αυτά. Για να μη μαρτυρήσει, βγάνει ο Μαγιάσης το όπλο να το σκοτώσει. Ξεσηκώθηκαν τότε οι Γερμανοί, αντέδρασαν, δεν τον άφησαν να το κάνει και το κοπέλι εγλίτωσε...

Πέρασαν οι μέρες, έφυγαν οι Γερμανοί, ήρθε η μέρα της απελευθέρωσης. Στο μυαλό του Γιώργη δεν υπήρχε άλλη σκέψη από την εκδίκηση. Δεν άντεχε να μην πάρει πίσω το αίμα· ήθελε με κάθε τρόπο και κάθε θυσία να σκοτώσει τον προδότη.

Όχι, δεν ήθελα να κάμω βεντέτα, δεν είχα εγώ οικογενειακά, ήθελα να τον σκοτώσω γιατί δεν είχε δικαίωμα να ζει, όχι μόνο γιατί είχε σκοτώσει τον αδελφό μου. Ξέρεις πόσους λάκκους είχε ανοίξει ο Μαγιάσης; Πόσα κοπέλια είχε αφήσει ορφανά, πόσες γυναίκες χήρες; Τρακόσους εξήντα δυο μετρημένους είχε σκοτώσει στην Κρήτη, τρακόσους εξήντα δυο...

Έμαθε ότι ο «λεγάμενος» (έτσι τον αποκάλεσε) είχε συλληφθεί στην Αθήνα μετά την απελευθέρωση και ότι τον είχαν στείλει στην Κρήτη για να δικαστεί. Άρχισε να τον ψάχνει. Κατεβαίνει στο Ηράκλειο, βρίσκει τον τρόπο να προμηθευτεί ρούχα ενωμοτάρχη της Χωροφυλακής, τα φορά και βγαίνει στους δρόμους. Με αυτή τη στολή μπορούσε να πάει παντού. Σε τμήματα της Χωροφυλακής, σε κρατητήρια, παντού· όλο και κάπου θα έβρισκε τον κρατούμενο δωσίλογο... Χρόνια μετά θυμόταν πως ήταν δύσκολο· δεν μπορούσε να μιμηθεί ούτε το ζάλο, ούτε το ύφος του χωροφύλακα.

Ντύθηκα χωροφύλακας αλλά δεν εκάτεχα να προπατώ με αυτή τη στολή, μου φαινόταν πως με ξάνοιγαν (=κοιτούσαν) όλοι στο δρόμο. Κατάφερα να μπω στη φυλακή χωρίς να καταλάβει κανείς τίποτα. Εγύρισα όλα τα κελιά, είδα άλλους γκεσταπίτες, είδα κρατούμενους, πουθενά ο Μαγιάσης. Τον είχανε στην απομόνωση.

Απογοητευμένος πετά τα ρούχα του χωροφύλακα και αρχίζει να σχεδιάζει άλλους τρόπους. Το μυαλό του δεν ησύχαζε ούτε στιγμή. Κάπως έτσι έφτασε η μέρα της δίκης...

30 Απριλίου του 1947 (ο Γιώργης μου έλεγε πως ήταν το 1946, αλλά η μετέπειτα έρευνα κατέδειξε ότι η δίκη έγινε έναν χρόνο μετά). Τα μέτρα ασφαλείας αυστηρότατα. Η χωροφυλακή ήξερε ότι κινδύνευαν οι δωσίλογοι και έλεγχε εξονυχιστικά τον κάθε Κρητικό που περνούσε την πόρτα της δικαστικής αίθουσας. Έψαχναν μέσα στα στιβάνια (=κρητικές μπότες), στις μασχάλες, στις ζώνες, παντού. Ο Γιώργης ήταν μάρτυρας κατηγορίας. Δικηγόρος πολιτικής αγωγής ήταν ο συγχωριανός και θείος του, ο Βασίλης ο Βρέντζος. Πρωί-πρωί τον καλεί στο γραφείο του και του παίρνει με το ζόρι το όπλο και ένα στιλέτο που κρατούσε· τα άφησε πάνω στο δικηγορικό γραφείο και έφυγαν μαζί για το δικαστήριο. Μεταφέρω και πάλι τα λόγια του:

Τον εξεγέλασα. Επήγα στην αγορά, βρίσκω ένα καλό μαχαίρι, βάνω τον μαχαιρά

να το ακονίσει να κόβει σαν ξυράφι, το παίρνω και φεύγω. Φτάνω στο δικαστήριο, αλλά πώς να περάσω; Περίμενα καρτερικά να κάμουν διάλειμμα και να αδειάσει η αίθουσα. Την ώρα αυτή σταμάτησαν οι έλεγχοι. Σιμώνω στην πόρτα, την ανοίγω λίγο-λίγο, κανείς δεν ήταν μέσα, προλαβαίνω και καρφώνω το μαχαίρι στο μαδέρι, στην πίσω μεριά, στο κούφωμα της πόρτας, αλλά κάτω χαμηλά για να μη φαίνεται.

Σε λίγο ξανάρχισε η δίκη, πήγα κι εγώ, με έλεγξαν, έψαξαν ακόμη και στα τακούνια τω στιβανιώ μου. Δεν ήύραν τίποτα, πέρασα στον διάδρομο, όχι μέσα στην αίθουσα, περιμένοντας την ευκαιρία να αρπάξω το μαχαίρι.

Ο πρόεδρος φώναζε έναν-έναν τους μάρτυρες: Χριστομιχάλης Ξυλούρης, Στεφανογιώργης Δραμουντάνης, Παπαγιάννης Σκουλάς κι άλλοι, κι άλλοι. Ήταν να φωνάξει το όνομα του Γιώργη του Δραμουντάνη, αλλά κάνει λάθος και φωνάζει «Γεώργιος Βρέντζος». Μπαίνω μέσα, σιμώνω και τότε καταλαβαίνει ο πρόεδρος ότι έκανε λάθος. Μου λέει να φύγω και να φέρουν τον Δραμουντάνη. Απάνω στη σύγχυση σκύβω πιάνω το μαχαίρι και ξαναβγαίνω στο διάδρομο χωρίς να με δει κανείς.

Σε λίγη ώρα έρχεται η σειρά μου, με φωνάζουν, μπαίνω στην αίθουσα και θωρώ τον κακούργο να κάθεται και να τον προστατεύουν οι χωροφύλακες.

Λίγα δευτερόλεπτα μετά, άρχιζε η κατάθεση...

Τον ρωτά ο πρόεδρος: «Τί γνωρίζετε διά την εκδικαζομένην υπόθεσιν, κύριε μάρτυς;».

Απάντηση καμιά. Σαν να μην άκουγε, να μην επικοινωνούσε· αλλού ήταν εκείνου ο νους του.

Ξαναρωτά ο πρόεδρος: «Κύριε μάρτυς, καταλάβετε τί σας ρώτησα;».

Ο Γιώργης κουνά το κεφάλι: «Ναι, ναι, εκατάλαβα», λέει.

«Τι γνωρίζετε, λοιπόν;»

Πάλι σιωπή... Και αναστάτωση... Όλοι τον κοιτάζουν καθώς στέκεται σχεδόν αποσβολωμένος μπροστά στους δικαστές.

Αρχίζει να ψελλίζει κάτι μισόλογα, μασημένα.

«Μα δεν έχετε εδώ το μυαλό σας, κύριε μάρτυς;», ξαναλέει απορημένος ο πρόεδρος.

Και φυσικά δεν το είχε.

Τότε ακριβώς κάνει ένα βήμα πίσω. Όλοι τον κοιτάζουν...

Σαν αστραπή τραβά το μαχαίρι και το καρφώνει με δύναμη στην κοιλιά του Μαγιάση. Χώνεται η λεπίδα στο σώμα του. Ο Βρέντζος νιώθει το κεφάλι του να βουίζει· ένας χωροφύλακας τον είχε χτυπήσει με τον υποκόπανο του όπλου· άλλος ένας τον χτυπά στο χέρι, το δεξί· μαραίνεται. Αλλά το πείσμα δεν τον αφήνει. Πιάνει τη λαβή με το άλλο χέρι, το αριστερό· δεύτερη μαχαιριά... Αίματα, φωνές, ο Μαγιάσης λυγίζει, οι δικαστές αποχωρούν, κανείς δεν θα μπορέσει ποτέ να περιγράψει τι έγινε τότε στο δικαστήριο. Οι χωροφύλακες είναι έτοιμοι να δράσουν, ίσως να τον χτυπούσαν πιο βαριά, ίσως και να τον σκότωναν ακόμη· τόσο δύσκολες ήταν αυτές οι μέρες. Την ώρα εκείνη ακούγεται η φωνή ενός άλλου χωροφύλακα, Κλάδο τον έλεγαν: «Μην τον πειράξετε γιατί έχουν ζώσει οι Ανωγειανοί το δικαστήριο». Ψέματα το έλεγε. Αλλά αυτό το ψέμα έκανε τα πνεύματα να ηρεμήσουν. «Θέλω τον εισαγγελέα», ακούγεται η φωνή του Βρέντζου. Το μαχαίρι το κρατούσε ακόμη στο χέρι του. Σαν ήρθε ο εισαγγελέας, πλησίασε με θάρρος. Παρέδωσε το ματωμένο μαχαίρι και δήλωσε πως δεν θέλει να κάνει κακό σε κανέναν άλλο.

Του είπα να με δικάσει, να με συλλάβει, να κάνει ό,τι λέει ο νόμος. Εγώ ήμουν ήρεμος πια, είχα ξαλαφρώσει, είχα κάνει αυτό που έπρεπε. Γυρίζω πίσω και θωρώ ανθρώπους να κλαίνει από χαρά και συγκίνηση, άλλοι με χειροκροτούσαν, άλλοι φώναζαν «μπράβο». Με έκλεισαν στη φυλακή και με πήγαν στα Χανιά για να δικαστώ.

Στα Χανιά, στο δικαστήριο, ο Βρέντζος παρακολουθούσε τη δίκη του σχεδόν αδιάφορος. Ο εισαγγελέας είχε προτείνει την ενοχή και την θανατική καταδίκη του. Αλλά και πάλι ένα απρόβλεπτο γεγονός ήρθε να αλλάξει τη ροή των

πραγμάτων. Ο καπετάν Γύπαρης έφτασε στο δικαστήριο, έβγαλε ένα χαρτί, το παρέδωσε. Ήταν μια απόφαση του Συμμαχικού Στρατηγείου της Μέσης Ανατολής. Ο Βρέντζος θυμόταν πως η απόφαση καλούσε τους Κρητικούς να σκοτώσουν τον Μαγιάση και τους άλλους γκεσταπίτες. Επομένως, δεν επρόκειτο για ένα φονικό· το θεώρησαν ως καθήκον απέναντι στην πατρίδα. Ο Βρέντζος αθωώθηκε. Γύρισε στο χωριό του σαν ήρωας. Κι από τότε κάθε χρόνο ανηφόριζε στη Νίδα τη μέρα της Ανάληψης για να κάνει το μνημόσυνο του αδελφού του.

Λίγα χρόνια μετά τη συνέντευξη, ο Γιώργης ο Βρέντζος πέθανε. Πήγε να συναντήσει τον αδελφό του και τους άλλους μάρτυρες του αγώνα.

Πηγή: Συνέντευξη που δόθηκε στο περιοδικό «Κρητικές εικόνες» το 1982, στον δημοσιογράφο Νίκο Ψιλάκη (1, 2)